

Zwarte Piet en de witte woede

Quinsy Gario bij Paul en Witteman. Henk Westbroek zeer verontwaardigd. Een hoorzitting van een Amsterdamse commissie wordt live uitgezonden op AT5 en rechtstreeks te volgen via internet over de hele wereld. Prem Radhakishun in de Wereld Draait door. Jan Mulders als Sinterklaas geeft het tegenwoord. Bijna één miljoen handtekeningen van mensen die willen dat Zwarte Piet blijft behouden. De premier die zegt dat Zwarte Piet niet veranderd kan worden. De VN die Nederlands op de vingers tikt. Tal van televisieprogramma's met uiteenlopende emoties en standpunten.

Wat is er aan de hand in Nederland? Hoe moeten we de ontwikkeling begrijpen? Waar gaat dit naartoe? Hierbij een poging tot een diepgaandere analyse.

Voor sommige mensen komen deze ontwikkelingen als een verrassing. Maar wie al jarenlang de diepere sociale veranderingen bestudeert in Nederland en de migrantengemeenschappen, zal niet verrast zijn. Laten we een paar hoofdlijnen schetsen van onze analyse.

Nederland is een multiculturele samenleving. Dat betekent dat de identiteit van dit land niet meer gebaseerd is op één samenhangende grondslag: christendom, liberalisme, humanisme en een gedeelde visie op de heroïsche geschiedenis en waarden en normen die daarvan afgeleid zijn. In dit land wonen ruim één miljoen mensen die andere grondslagen hebben: andere godsdiensten en een andere filosofie. Niet *ik denk, dus ik ben*, maar *ik ben omdat wij er zijn*. Individualisme versus sociale gemeenschappen. Er is een tijd geweest waarin die verscheidenheid erkend en getolereerd werd, maar het was nooit geaccepteerd. Er was ook geen maatschappelijke, politieke of economische redenen om het te accepteren omdat de migranten naar binnen gericht waren. De tolerantie zat besloten in de onwennigheid met de eerste generatie migranten die zich vooral richten een basisplek verwerven in deze samenleving en het opbouwen van hun eigen sociale instituties. Dat was grofweg in de periode 1970-1995, ongeveer een kwart eeuw.

Daarna komt er een tweede generatie op van mensen die hier geboren en getogen zijn. Ze hebben eigen identiteit ontwikkeld. Die identiteit heeft twee dimensies.

De eerste is etniciteit. De taal, geschiedenis, cultuur en filosofie die een etnische groep heeft voortgebracht is een eerste basis: Surinamers, Turken, Marokkanen etc.

De tweede is de overstijging van etniciteit naar grotere sociale eenheden. Een individu is niet alleen verbonden met een etnische groep in Nederland, maar met een wereldgemeenschap met een gemeenschappelijk geografische basis: Turkije, Suriname of breder Afrika, India. Of sterker nog, een eigen geloofbasis. Men is niet alleen Turk, maar ook moslim, niet alleen Surinamer, maar Afrikaans.

De tweede generatie eist nu binnen de samenleving waarin zij geboren is een volwaardige plek met haar waarden en normensysteem. En haar dat lukt, dan krijg je een derde dimensie: het Nederlanderschap. In Amerika heb je Afro-Americans, of Asian-Americans. Identiteit krijgt een nieuwe dimensie die van de natie-staat. Maar dat is de uitkomst.

De vraag voor Nederland – en voor Europa, want dit speelt zich af in meer Europese landen – is nu: wat voor samenleving wil je? Wil je een samenleving met respect voor diversiteit als basis of houd je nog vast aan het oude concept van de monoculturele samenleving op basis een christelijk-humanistische grondslag?

Wat zijn de implicaties? Heel eenvoudig. In de eerste variant is de uitdaging hoe de samenleving opnieuw in te richten met erkenning van diversiteit. In de tweede variant is de uitdaging om de migranten te assimileren in de monoculturele samenleving. Ongetwijfeld zijn er tussenoplossingen, maar in essentie zijn dit de richtingen van de maatschappelijke processen die we observeren.

We zitten in een fase van strijd tussen deze twee processen: assimilatie versus diversiteit.

Na een aanvankelijke aarzeling over wat Nederland aanmoest moet deze processen is er – mede onder invloed van globaliseringprocessen, 11 september, the fall of the west and the rise of rest – voorsnog gekozen voor het assimilatietraject. Dat komt het sterkt tot uiting in de opkomst van Fortuyn en Wilders en de wijze waarop de bestaande partijen hun verhaallijnen hebben ondersteund.

Op basis van deze analyse durf ik nu enkele uitspraken te doen over hoe de discussie over Zwarte Piet zich gaat ontwikkelen.

1. Het maatschappelijk debat over Zwarte Piet gaat zich ontwikkelen van het ter discussie stellen van één element van een Nederlandse traditie naar het discussie stellen van de grondvesten van deze samenleving: assimilatie versus diversiteit. De discussie zal niet gaan of wij-of-zij, maar over ons-of-hun. Het gaat niet om de vraag of migranten hier thuishoren, maar over de vraag wat hun plek in deze samenleving zal zijn.
2. Die discussie gaat overslaan van één etnische groep – Afro-Surinamers – naar alle etnische groepen die hun recht op diversiteit gaan opeisen. Turken en Marokkanen zullen de link leggen tussen Zwarte Piet en hoofddoeken, hoe om te gaan met de islam en alle andere uitdrukkingen van identiteit.
3. De trekker in die discussie zullen goed gebekte in Nederland geboren “allochtonen” zijn. Er is een kans dat deze processen niet alleen in discussies en debatten worden geuit, maar uitmonden in demonstraties en publieke acties. De migrantengemeenschappen hebben een traditie in geweldloze acties, dus is het niet te verwachten dat vanuit die hoek gewelddadige escalaties zullen plaatsvinden. De moord op Van Gogh is de uitzondering die de regel bevestigt.
4. De sluimerende witte woede die politiek gestalte heeft gekregen in Fortuyn en Wilders (en de zwakke standpunten van andere partijen) zal sterker naar de oppervlakte komen en zal een drijvende kracht zijn in de manier waarop sociale processen zich gaan ontwikkelen. De witte woede die zich nu uit in talkshows en op internet zal zich naar twee kanten ontwikkelen. De ene kant is dat beleidsmakers zich achter de oren gaan krabben en zich zullen afvragen: hoe manage je veranderingsprocessen in deze samenleving in een richting van de acceptatie van diversiteit. De andere kant is dat zaken op hun beloop worden gelaten en het volk spreekt. En dan moet het ons niet verbazen dat de witte woede omslaat in harde acties.
5. Het is te hopen dat er in de witte gemeenschap een nieuwe groep zich ontwikkelt die de keuze maakt voor diversiteit en daarin hand-in-hand kan optrekken met migranten die van onderuit kan bereiken wat van bovenaf niet kan worden gemanaged: een samenleving waarin diversiteit als basisprincipe wordt geaccepteerd.

Sandew Hira